

ПРЕСЦЕНТЪР И ВРЪЗКИ С ОБЩЕСТВЕННОСТТА

12.08.2011 Г. – АКЦЕНТИ ОТ ПРЕСКОНФЕРЕНЦИЯ НА БСК

ДЪРЖАВАТА ФИНАНСИРА ОБРАЗОВАНИЕ, КОЕТО НЕ ТРЯБВА НА ОБЩЕСТВОТО И ИКОНОМИКАТА

Българската стопанска камара (БСК) изготви предложения към кабинета по основните приоритети на реформата в някои ключови области. Същите са в следствие на доклада на Съвета на ЕС, който дава препоръки за постигнати резултати и необходими действия относно Националната програма за реформи 2011-2015 г. и Конвергентната програма до 2014 г. в началото на месеца. В края на юли правителството реши да даде две седмици на държавните институции да предложат нови мерки за реформи в областите пенсионна реформа, здравеопазване, пазар на труда, образование, бизнес среда и повишаване ефективността на публичните финанси и мотивация на данъчните служители.

Драстичното намаляване на квалифицираните кадри и специалистите се очертава като ключов проблем, който ще възпрепятства развитието и функционирането на цели отрасли от стопанството и сфери от социалния живот. Значителна е заплахата за промишлеността в страната, най-вече в техническата област, особено по отношение на научноизследователската дейност и иновациите, където съществува сериозен недостиг на инженери и други висококвалифицирани специалисти. Липсват специалисти, които да усвояват, разработват и произвеждат авангардни технологии. Тревожно е състоянието в здравеопазването, където вече се чувства недостиг, както от лекари, така и от средни медицински кадри. Ниската степен на усвояване на инвестиции, свързани със съществуващи високи технологии и въвеждането на нови, както и на финансови средства по европейски програми, се свързва основно с **липсата на достатъчно квалифицирани специалисти** в тази област.

Подобно, макар и все още не така тревожно, е положението и в други сектори, за които се отчита недостиг на квалифицирани кадри. В същото време в редиците на «армията на безработните» са редица образовани млади хора, които не могат да намерят своята реализация поради несъответствие на притежаваната от тях квалификация на изискванията на трудовия пазар.

Още по-критични стават нещата ако се вземе предвид влиянието на фактори като демографската криза и растящата емиграция - застаряващо население, намаляване на броя на хората в работоспособна възраст и изтичане на квалифицирана работна ръка към платежоспособния европейски трудов пазар.

I. Основни констатации по състоянието на образованието

1.1. Устойчива е тенденцията на ежегодно увеличаване на ранното напускане и отпадане от училище и на броя на децата, които не посещават училище, което нарежда страната ни на едно от последните места в ЕС по тези показатели.

1.2. Десетилетия наред в масовите училища властва уравниловка и грижа само за изоставащите ученици, за сметка на грижата за развитието на даровити и талантливи деца.

1.3. Драматично се забавя приватизацията на част от масовите училища и въвеждането на съвременни интерактивни форми на обучение.

1.4. Съществува нарастващ дисбаланс между търсенето на квалифицирана работна ръка, като професии и специалности, и предлаганите на изхода на образователната система човешки ресурси.

1.5. Очертават се значителни несъответствия между образованието и изискванията на работното място спрямо средноевропейските показатели.

1.6. Не се следи квалификационната и възрастовата структура на специалисти и квалифицирани кадри по отрасли. Съществува реална опасност съвсем скоро да бъдат «оголени» откъм специалисти цели отрасли, което да блокира работата им.

1.7. Задълбочават се структурните проблеми на пазара на труда - недостиг на квалифицирани технически специалисти, недостиг на STEM-умения (Science, Technology, Engineering & Mathematics), безработица на млади специалисти.

1.8. Ниска степен на усвояване на инвестиции, свързани със съществуващи високи технологии и въвеждането на нови, както и на финансови средства по европейски програми - дължи се предимно на липса на достатъчно квалифицирани кадри.

1.9. Феминизиране на учителската професия, застаряване на специалистите в системата на образованието, липса на мотивация в младите хора за реализиране в учителската и преподавателската професия, недостатъчна квалификация, незаинтересованост и липса на познания за процесите в реалната икономика, за технологичното обновяване, за бизнес средата и пр.

1.10. Липсва равнопоставеност на формите на собственост - субсидията от държавния бюджет за финансиране на училищата и университетите е насочена само към държавните.

1.11. Липсата на обективни критерии за акредитация на висшите училища доведе до значителни несъответствия между образованието и изискванията на работното място спрямо средноевропейските стойности. По никакъв начин не се отчитат нуждите на икономиката от точно определени специалисти, с точно определени знания, умения и компетенции.

1.12. Порочна е практиката за субсидирано висше образование по специалности, които са ненужни за бизнеса и стопанството като цяло.

1.13. Задълбочава се тенденцията на съществено намаляване на обучаващите се в образователно-квалификационна степен „доктор“, което създава условия за сериозно намаляване на заетите в сферата на науката и научните изследвания. Тук изоставането в сравнение с другите страни от Европейския съюз е най-голямо. При това положение трудно може да се очаква сериозно развитие на науката, научните изследвания и иновациите в България, въпреки определянето им като европейски и национален приоритет.

II. Какво предлагаме да се направи?

2.1. Държавното финансиране на системата за предучилищна подготовка, начално и средно образование трябва да бъде единствено на основата на **броя деца в съответното учебно заведение, без оглед на собствеността му.**

2.2. За «въвличане» на бизнеса в процеса на допълнително финансиране на образованието са необходими **нормативно регламентирани данъчни и други финансови стимули.**

2.3. Ограничаването на ранното напускане и отпадане на деца от училище и преобръщането на тенденцията за ежегодно увеличаване на броя на децата, които не посещават училище, може да се осъществи с прилагането на финансови лостове - **лишаване** на семействата, в които има деца, непосещаващи, напуснали или отпаднали от училище, **от всички видове социални помощи и плащания.**

2.4. Да се подобрят първоначалната и продължаваща квалификация на учителите, обучаващите, наставници и съветници, като се предложат гъвкави форми на обучение. Да се въведе **ежегодна атестация** в началото на учебната година и задължително периодично **поддържане и повишаване на квалификацията** в университетите през летните месеци. Да се насърчават **стажове за учители и обучители** в предприятията, свързани с преподаването от тях специалност.

2.5. За избягване на уравниловката е нужно изграждане на **система от елитни училища за деца, добре владеещи български език** и да се разшири практиката с разширено изучаване на чужди езици, математика, информатика и т.н.

2.6. За пълното използване потенциала на нацията е нужно:

- чрез нови комбинации от предмети и материали в училищата, които предоставят общо образование, да се даде възможност на младите хора с едно от най-разпространените разстройства свързани с ученето - **дислексията** - успешно да завършат обучението си;

- създаване на подкрепяща среда за интегриране на **всички деца със специални образователни потребности и/или с хронични заболявания** в системата на народната просвета.

2.7. Да се направи **STEM-образованието** по-привлекателно за младите хора. Поширокото навлизане на научните изследвания в учебните програми за основното и средното образование, задълбочаване на връзката между образование и бизнес.

2.8. Радикална стъпка за въвеждане на Е-Правителството в социалните дейности, образованието и управлението на човешките ресурси е изграждането на **система от съвместими електронни регистри**, някои от които:

- Пълен и точен регистър на децата, отпаднали или непосещавали училище - необходим за прилагане на посочената по-горе мярка;
- Пълен и точен регистър на образователния и квалификационния профил на всеки гражданин на страната - попълва се от образователните и обучителните институции в страната.
- Регистър на специалистите по отрасли и възрастов състав.

2.9. Нужна е коренна промяна в практиката за определяне на квалификационната структурата и структурата по професии и специалности на образованието. Държавните институции, конкретно Министерството на труда и социалната политика,

Министерството на икономиката, енергетиката и туризма и другите министерства, е необходимо да изготвят ежегодни анализи за състоянието на работната сила и нуждата от квалифицирана работна ръка, в сътрудничество и съгласувани с работодателските, синдикалните и други съсловни и неправителствени организации. На базата на тези анализи да правят **заявка за необходимите кадри** на страната за близките 5 години, както и по-дългосрочна прогноза: кадрите, които ще са нужни на страната след 15-20 години. Подготвената заявка се съгласува със социалните партньори.

2.10. Да се актуализират съществуващите **ДОИ (държавни образователни стандарти)** и да се привеждат в съответствие с разработени и съгласувани между социалните партньори **професионални стандарти**, отговарящи на европейските стандарти за всички професии и длъжности.

2.11. С цел преодоляване на сериозното изоставане на страната ни по отношение на обхвата на заетите лица в програмата „**Учене през целия живот**“ е спешното разработване на мерки на национално, регионално и фирмено равнище за развитие на различните форми на формално образование и обучение и на неформално обучение.

2.12. Необходимо е **създаването на национална система за осигуряване на качеството на професионалното образование и обучение**. Тя трябва да съдържа: държавен стандарт за качество на професионалната подготовка, критерии за оценяване на качеството на професионалната подготовка в институциите, система за външно и вътрешно оценяване на резултатите от обучението по професионална подготовка, отговорни институции с посочени функции, права и задължения, механизми на взаимодействие.

2.13. Важен елемент от системата за мониторинг и контрол на качеството на образованието е въвеждането на **ежегодна оценка на знанията, уменията и компетенциите** на всички, завършващи професионални или висши училища, от независимо звено за оценка, външно за системата на образованието.

2.14. Разделяне на системите на преподаване и на оценяване и **създаване на независима от обучението система за оценяване и специализирани звена за оценяване и валидиране**.

2.15. Необходимо е **изграждане и прилагане на кредитна система за удостоверяване, натрупване и трансфер на придобити резултати от учене**. Системата ще осигурява възможност за мобилност чрез признаване на постигнати резултати от учене, определени в ДОС /Държавни образователни стандарти/ за придобиване на квалификация по професии.

2.16. Единичните резултати от учене за всяка професия включват придобити знания, умения и компетентности, които могат да бъдат самостоятелно оценени и валидирани. За всяка единица резултати от учене се присъждат кредитни точки след успешно приключило оценяване или признаване чрез **системата за валидиране на неформално и информално учене**.

2.17. Необходимо е въвеждане на **коректната форма на терминология** по отношение на третата форма на образование - информалното. С настоящата формулировка на третата форма на образование като „самостоятелно учене“ се ограничава правото на гражданите да валидират и сертифицират знания и умения, получени във всякакъв контекст чрез информалното образование, като неорганизирано, неструктурирано и несистематизирано натрупване на знания, умения и навици в процеса

на живеене. Предложението е подкрепено и от официално становище от Института по български език към БАН по отношение на ползваната терминология.

2.18. За подобряване на практическата професионална подготовка нормативно да се регламентират **стажантските програми и специализациите**, и свързаните с тях финансови отношения между средните специални и висшите училища, от една страна, и осигуряващите стажантски и специализантски работни места, от друга.

2.19. Не формата на собственост на висшето училище трябва да е критерият, който да насочва финансови потоци към едно или друго висше училище. **Парите трябва да следват студента, обучаващ се по определена специалност, но без оглед на формата на собственост на висшето учебно заведение.**

2.20. Критерият за предоставяне на субсидия от държавния бюджет за висшите училища трябва да бъде само един - **нуждите на страната, както за общественото, така и за икономическото ѝ развитие в настоящия момент и в близкото бъдеще от кадри с точно определени професии и специалности**, съгласно изготвената държавна заявка (т.2.9.). Идентифицирането на тези нужди и извеждането им като основен критерий за финансиране обучението на студенти, обучаващи се именно по тези професии и специалности, ще е предпоставка за преодоляване на задълбочаващото се несъответствие между конкретните нужди на стопанството от квалифицирани специалисти и квалификационната структура на висшето образование.

2.21. Промяна в **критериите за акредитация** на висшите училища, така че да осигуряват определено качество на висшето образование, предлагано в тях, и подготовката на специалисти с необходимите знания, умения и компетенции, по специалности и бройки, определени по реда, предложен в т. 2.9.

2.22. Създаване на стимули за продължаване на образованието в **степен „Доктор“** като предпоставка за сериозно развитие на науката, научните изследвания и иновациите в България.

III. Цели на предлаганите мерки

3.1. Постигане на съответствие между качеството на човешките ресурси (както като притежавани компетенции, така и по професии) и нуждите на обществото и икономиката от квалифицирани кадри и изискванията на работните места.

3.2. Повишаване ефективността на държавното финансиране за образованието.

3.3. Намаляване броя на децата, които не посещават училище или рано са го напуснали или отпаднали.